

**Revija Edukacijsko rehabilitacijskog fakulteta 2001.
Prikaz rehabilitacijskog programa**

**PROGRAM ZA PROCJENU I POTICANJE MOTORIČKOG, PERCEPTIVNOG
I GOVORNOG RAZVOJA**

Ključne riječi: didaktički materijal, djeca s posebnim potrebama

Jadranka Bačurin, Mirjana Dobrojević, Verica Krajnović, Josip Repaç, Marina Robotić

Defektolozi u radu s djecom s posebnim potrebama veliku pozornost pridaju izradi didaktičkog materijala. U svakodnevnom radu potrebna su im zorna i primjerena didaktička sredstva i pomagala. Nerijetko dostupni didaktički materijal prilagođavaju potrebama svojih učenika. Materijali koje izrađuju često se lako unište, nisu sistematizirani, niti ujednačenih estetskih kriterija. Koristeći se računalom moguće je svako područje rada popratiti primjerenim zornim materijalom, standardnih dimenzija, s vrhunskim ilustracijama, sustavno izloženima i razumljivim djeci i na taj način pružiti veću mogućnost izbora materijala u izradi individualnog programa rada za dijete. Didaktički materijal kojeg ćemo ovdje prikazati rezultat je dugogodišnjeg iskustva autora u radu s djecom s posebnim potrebama u Centru za odgoj i obrazovanje djece i mladeži Velika Gorica, Zagrebačka 90.

Slikovni materijal izrađen je za nekoliko područja razvoja sposobnosti odnosno vještina i znanja:

I PROCJENA I POTICANJE MOTORIČKOG I PERCEPTIVNOG RAZVOJA

II PROCJENA I POTICANJE GOVORNOG RAZVOJA

(glas, slovo, riječ, rečenica)

III PROCJENA ČITANJA I PISANJA

Ovim materijalima mogu se koristiti odgajatelji u predškolskim ustanovama, učitelji u redovnim osnovnim školama (redovni programi, prilagođeni programi), defektolozi u redovnim i posebnim školama, logopedi, psiholozi, pedagozi, roditelji koji žele djeci dati dodatni poticaj u razvoju.

Materijali se, dakle, sastoje od triju cjelina, praćenih s 224 plastificirane, lagane, savitljive slike u boji, A5 formata, obrazaca za evidenciju i sistematizaciju podataka i radnih listova s ponuđenim mogućnostima primjene. Mogu se koristiti kao cjeline, u segmentima ili prema individualnim potrebama. Sadržajno obuhvaćaju područja važna za skladan razvoj dječjih sposobnosti na razini postignuća od 3 do 8 godina. Materijal može, također, biti dio pripreme za učenje čitanja i pisanja, u smislu poticanja motoričko – perceptivnih i govornih sposobnosti, te specifičnih vještina koje podržavaju te procese.

Upotreba ovog materijala vrlo je jednostavna. Pri ispitivanju djeteta služimo se prvenstveno završnim obrascima. U njima je sadržan popis svih slika i kategorija koje ispitujemo. Rezultate unosimo u liste i označavamo mjesta na kojima se očituju nedostaci. Ispitivanje traje 90 minuta. Ukoliko nije moguće ispitati dijete odjednom, kao npr. kod djece s teškoćama u razvoju, učinit ćemo to u etapama uvažavajući individualne mogućnosti ispitanika. Na osnovu dobivenih rezultata uočavamo područja na kojima treba raditi s djetetom. Tada iz ponuđenih obrazaca izaberemo već razrađene obrasce za to područje. Na taj način sastavljamo individualni plan rada za dijete. Na svakom području zadržavamo se onoliko dugo koliko je potrebno za postizanje željenog rezultata.

Sva područja razrađena su na isti, ili maksimalno ujednačen način. Težinu zadatka određuje ispitivač, ovisno o razini postignuća djeteta. Za svako područje napravljeno je od 3 do 5 slika, ali moguće su neograničene kombinacije, sa bilo kojom od 224 ponuđene slike.

Ovaj isti slikovni materijal moguće je aplicirati magnetima na ploču, podijeliti ih učenicima u razredu kao individualan zadatak, predložak za dopunjavanje rečenica ili poticaj za pričanje priče.

U završnom poglavlju procjenjujemo spremnost za čitanje i pisanje odnosno usvojenost vještina čitanja i pisanja unoseći rezultate u obrasce zaokruživanjem. Na taj način dobivamo uvid u spremnost djeteta za čitanje i pisanje, odnosno za ispitivanje razine usvojenosti tih vještina, ne ulazeći u pravopis i gramatiku.

U pripremi su također i priručnik i edukativni program na CD-u pod nazivom: "Procjena i poticanje motoričkog, perceptivnog i govornog razvoja".

Didaktički materijal tiskala je tiskara "Meić", računalna obrada izvršena je u tvrtki "ROBOT" – obrt za računalstvo i informatiku. Korišteni software jest Microsoft Word 7, Corel Draw 5. Materijal se može naručiti na broj 01 / 622 44 83 po cijeni od 549,00 kuna.

I PROCJENA I POTICANJE MOTORIČKOG I PERCEPTIVNOG RAZVOJA

1. OPĆA MOTORIKA TIJELA

Cilj ovih zadataka je razvijanje motoričkih sposobnosti kod djeteta te stjecanje motoričkih vještina.

Zadatak je sustavnim vježbama obuhvatiti motoričku spretnost ruku, motoričku spretnost nogu te koordinaciju oko ruka.

2. SLUŠNA PERCEPCIJA

Kod djece je potrebno razvijati naviku slušanja, kako bi naučili reagirati na zvukove, razlikovati zvukove, pjevušiti uz glazbu ili samostalno pjevati. Slušanje obuhvaća slušnu pažnju, slušno razlučivanje, pamćenje te razumijevanje akustičkih signala. Za ovo područje dat je manji broj zadataka. U obrasce koji prate zadatke upisujemo + ukoliko je dijete neku od tih aktivnosti uspješno izvelo ili neki od zvukova raspoznalo. Radi što boljeg i sveobuhvatnijeg poticanja i razvijanja slušne percepcije, u izradi je audio kasete, sa zvukovima iz uže i šire okoline.

3. VIDNA PERCEPCIJA

Zadaci za vježbanje vidne percepcije obuhvaćaju slijedeća područja:

Vidno razlučivanje

- po boji, veličini, obliku, povezivanje izgleda i oblika, uočavanje sličnosti i razlika

Vidno pamćenje

- uočavanje slijeda, kombiniranje geometrijskih likova

Vidno prostorna orijentacija

- zapažanje odnosa u prostoru: gore – dolje; lijevo – desno; ispred – iza; ispod – iznad; u ;između
- orijentacija na vlastitom tijelu: vježbe usklađivanja pokreta oko – ruka, vježbe usklađivanja pokreta oko -
noga

II. PROCJENA I POTICANJE GOVORNOG RAZVOJA (glas, slovo, riječ, rečenica)

1. POKRETLJIVOST GOVORNIH ORGANA

Kako bi poboljšali pokretljivost govornih organa, predložili smo neke vježbe za pokretljivost jezika i usana, usmjeravanje zračne struje, vježbe za aktivnost mekog nepca itd, te smo ih popratili slikovnim materijalom. U obrazac treba upisati + ukoliko je dijete usvojilo određenu vježbu, ili – ukoliko je nije usvojilo.

2. VOKALIZACIJA, OPONAŠANJE I POČETNA TVORBA GLASOVA

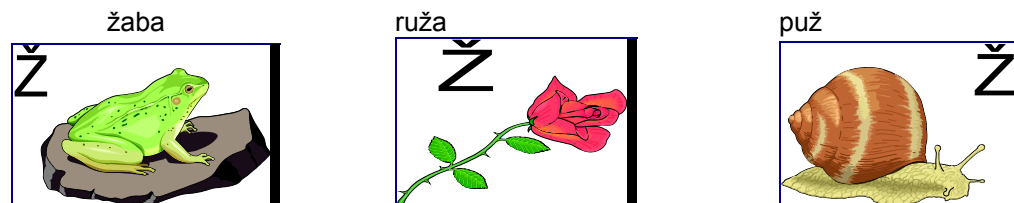
Spontane vokalizacije djeteta treba podržavati i ponavljati. Priprema za fonaciju odvija se putem igre imitacije, koja se popraćuje fonacijom, uz korištenje slikovnog materijala. Na primjer, uz automobil igračku vezuje se vokalizacija: "Aaaaaa... auto!". Ukoliko je dijete usvojilo vježbu, u obrazac se upisuje +.

3. IZGOVOR GLASOVA

Postupak ispitivanja izgovora glasova slijedi upute "Testa artikulacije" (Vuletić, 1991), ali je za poticanje izgovora riječi odabran i izrađen originalni slikovni materijal formata A5, za svaki glas hrvatskog jezika u početnoj, središnjoj i završnoj poziciji.

Slike se djetetu mogu prezentirati izolirano, po dvije slike i po tri slike u slijedu. Dijete imenuje što vidi na slici, a ispitivač procjeni je li dijete pravilno izgovorilo ispitivani glas i upisuje to u evidencijsku listu, uz naznaku tipa oštećenja.

Isti slikovni materijal može služiti za ispitivanje raščlambe i povezivanja glasova, odnosno položaja pojedinog glasa ili slova u riječi. Neke mogućnosti primjene vidljive su iz radnih listova, no postoji još veliki broj varijacija; poput opisa svake pojedine slike ili uvježbavanja govora i pismenog izražavanja odgovorima na postavljena pitanja ili procjenom točnosti tvrdnji vezanih uz sadržaj slike.

4. IZGOVOR SLOŽENIH RIJEČI

Slikovni materijal služi kao poticaj za izgovor riječi sa suglasničkim skupinama i kombinacijama glasova (č,ž,š - c,z,s) koje često izazivaju poteškoće u izgovoru riječi. Može se koristiti kao poticaj za izgovor riječi u korekciji leksičkih dyslalia; kod vježbi razlikovanja i usvajanja glasova, usvajanju pojmova i jezičnih formi u korekciji dyslalia, posebnih jezičnih teškoća, nedovoljno razvijenog govora; u nastavi hrvatskog jezika (umanjenice, uvećanice).

5. RAZLIKOVANJE I IMENOVANJE GLASOVA

Slikovni materijal sastoji se od parova slika koje služe kao poticaj za izgovor riječi koje se međusobno razlikuju u jednom ili dva glasa. Uz mogućnost procjene i vježbu auditivnog razlikovanja korisne su i za vježbe i ispitivanje razlikovanja glasova, raščlambe i povezivanja glasova i usvajanja i razlikovanja pojmova. Kod procjene rezultati se evidentiraju u obrazac, ovisno o tome je li korišten usmeni ili pismeni način ispitivanja i o nivou usvojenosti.

6. DOPUNJAVANJE I OBLIKOVANJE REČENICA

Slikovni materijal služi kao poticaj za oblikovanje rečenica u usmenom ili pismenom obliku. Uz njega idu radni listovi i obrasci (liste) za dopunjavanje i za samostalno formiranje rečenica. Kao poticaj za vježbe može se koristiti i sav ostali ponuđeni slikovni materijal, a može se ići i u širinu usmenim ili pismenim opisom slika i na taj način razvijati sistematičnost u izražavanju i poticati primjenu ostalih usvojenih pojmova.

7. RAŠČLAMBA I POVEZIVANJE (GLAS Ž)

Objedinjuje primjenu slikovnog materijala, od izgovora nekog glasa do oblikovanja rečenice. Primjer je dan samo za jedan glas, ali na isti način upotrebljava se za sve ostale glasove.

8 .PROCJENA USVOJENOSTI POJMOVA

Slikovni materijal nam može poslužiti u procjeni i bogaćenju pojmovnog fonda djeteta. Ovo područje prate obrasci u koje unosimo naše procjene : da li dijete promatra, prepoznaje, imenuje i razlikuje. Upisujemo u tabelu + ili - ovisno o odgovoru, a tek na kraju u stupcu odgovori, procjene bodujemo na ovakav način: nije usvojio 0

dijelom usvojio 1
usvojio 2

U obrasce "rezultati procjene" prema naputcima unosimo procjene i rezultate koje smo postigli s djetetom, u svim područjima koje smo kod njega ispitali. Ti sumarni rezultati bit će nam pokazatelj,

na kojim područjima s djetetom treba više ili manje raditi i osnovne smjernice za izradu individualnog programa.

9. OBRASCI : DIJAGNOSTIČKI LIST, LOGOPEDSKO PRAĆENJE

Na gore navedene tematske cjeline nadovezuju se ovi obrasci, a preporučujemo ih logopedima za sistematiziranje podataka dobivenih ispitivanjem motoričkih, perceptivnih, govornih sposobnosti, čitanja i pisanja i ostalih sposobnosti važnih za planiranje i tijek logopedskog tretmana.

“Logopedski dijagnostički list” trebao bi omogućiti sažetu i preglednu evidenciju dijagnostičkih podataka, na osnovu kojih se postavlja logopedska dijagnoza i određuje program terapije. Obrazac “Logopedsko praćenje” evidentira napredovanje tijekom logopedskog postupka. Oni ostaju kao dokument pohranjen u dokumentaciji logopeda i socijalnog djelatnika, a kao informativni dokument upućuju se centrima za socijalnu skrb i daju se na uvid učiteljima, defektolozima u nastavi i produženom stručnom postupku i ostalim čimbenicima u odgojno-obrazovnom procesu. Pošto je logopedski tretman sustav vrlo kompleksnih postupaka koji zahtijevaju timski pristup, ovi obrasci daju doprinos razmjeni potrebnih informacija važnih za cjelokupni rehabilitacijski proces i daju mogućnost sustavnog i kontinuiranog praćenja.

III PROCJENA ČITANJA I PISANJA

Kao dio pripreme za učenje čitanja i pisanja kod djeteta se treba poticati i razvijati motoričko – perceptivne i govorne sposobnosti, te specifične vještine koje podržavaju te procese. Uz određeni nivo općeg intelektualnog funkcioniranja u usvajanju tih procesa vrlo je značajno poticajno okruženje, motivacija i ustrajnost djeteta.

Najvažniji preduvjet za uspješno usvajanje čitanja jest glasovna raščlamba - rastavljanje riječi na glasove. Dijete treba naučiti vezu između slova i glasa te usvojiti prostornu orijentaciju gore – dolje, slijeva na desno. Vrlo je značajno da se sve aktivnosti provode kroz igru. Uz to mora naučiti da pisana riječ ima isto značenje kao izgovorena. Pisanu poruku treba razumjeti.

Za ispitivanje gore navedenih vještina izdvojili smo i sistematizirali listove za procjenu spremnosti za učenje čitanja i pisanja, odnosno za ispitivanje razine usvojenosti tih vještina. Način ispitivanja proizlazi iz zadataka, a rezultati procjene unose se u obrazac “Procjena čitanja i pisanja” koji nam omogućava preglednost i sistematizaciju podataka.